

ולכן אינך מכיר אותה. (176)

אמר אביי: אף על גב דאמור רבנן כלל בנוגע לעד הרוצה לחזור מעדותו, שאינו יכול לחזור בו, אלא, **"כיון שהגיד העד את עדותו, שוב אינו חוזר ומגיד עדות הסותרת את דבריו הראשונים"**. ואם כן, לכאורה, לא היינו צריכים לקבל את חזרתו של רב ירמיה בר אבא ממה שאמר בתחילה שזו אינה אותה אשה שהוא חתם לה על השובר, (177) אך **צורבא מרבנן**, תלמיד חכם כמו ירמיה בר אבא, **לאו אורחיה למידק**, אין דרכו להסתכל כל כך על נשים ולזהותן. ולכן מה שהוא אמר בתחילה שאינו מכיר אותה, אין

קטז-א

לזה תוקף של "הגדה" שימנע ממנו את חזרתו מדבריו לאחר מכן. (178) אלא אנו מאמינים לו במה שהוא אומר, שלאחר ששם לב, הוא נוכח שאכן זו היא אותה אשה, אלא שהזדקן עתה קולה. (179)

ומביאה עתה הגמרא עוד מעשה בשובר.

ההוא תברא, דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא. אמרה ליה, טענה האשה: לאו אנא הואי! לא אני היא האשה שחתמת לה על שובר.

אמר לה רב ירמיה בר אבא: איברא, אנת

ד"ה ומחזיק.

176. צריך לומר, שהיה אתו רק עוד עד אחד בלבד, שאם היו שנים, הרי גם אם היה נשאר בדעתו שזו לא האשה שחתם לה הרי יש כאן עוד שני עדים שמעידים שהאשה הזאת קיבלה כבר את כתובתה. אילת השחר.

177. בפרישה חושן משפט [מט ד] העיר, שלכאורה מה שייך כאן חוזר ומגיד, שהרי הגדה ראשונה לא היתה בבית דין רק שאמר לעדים שכמדומה לו שזאת אינה האשה שחתמנו לה. וגם לכאורה משמע שהוא לא התכוון לומר לה שסבר בתחילה שהאמת אתה אלא שכאילו גער בה שכמעט הטעינתי לחשוב שאכן לא את היא זאת שחתמנו לה, עד שהעדים העמידו אותי על טעותי שזו את רק שקולך השתנה. ואם כן, מעולם לא היתה כאן שום הגדה. וראה שם מה שיישב.

178. מפני שכל טעות שהעדים מצויין לטעות בה נאמנים הם בעצמם על זה, ואין זה משום חוזר ומגיד. ר"ן בשם בעל המאור בראש השנה.

והקשה בקובץ שיעורים: כיון שצורבא מרבנן אינו מדייק בזיהוי נשים אם כן, איך אפשר לסמוך על עדותו בדברים אלה, וגם הוא עצמו איך מותר לו להעיד בדבר שאינו מדייק בו. וכן בכל דבר שמצוי לטעות בו איך סומכים בכלל על עדות?

ותירץ, שאפשר שברוב המקרים אינם טועים, ולכן לכתחילה אין חוששים שמא טעו, ורק כאשר הם בעצמם אומרים שטעו מקבלים את חזרתם, כיון שיכול להיות שהם באמת טעו ולא ששיקרו מתחילה.

179. כך מפרש הרשב"ם. והראשונים מפרשים באופן אחר, שרב ירמיה בר אבא אמר לה שבתחילה כשבאה אותה אשה לחתום אמרתי לעדים שלא נחתום לה כי היא אינה אותה אשה שכתובה בשובר אלא אשה אחרת שמכנה את עצמה ואת בעלה בשמות הללו. ואמרו לנו אנשים אחרים שאכן זו אותה אלא שקולה השתנה. ועתה אני רואה שקולך לא השתנה, וזו שהגיעה אז אכן היתה אשה אחרת כדברך, ואותם אנשים הטעו אותנו.

הות! אכן זו את שחתמתי לך.

אמר אביי: אף על גב דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, למרות שתלמיד חכם אין דרכו לדקדק כל כך בזיהוי נשים, אך כיון דדק, דק, אם הוא אומר שדקדק היטב ומצא שזו אותה האשה, אנו סומכים עליו ופוטרים את הבעל מלשלם לה את כתובתה. (180)

אמר אביי: האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא, תלמיד חכם שהולך לקדש [לארס] לו אשה, נידבר עם הארץ בהדיה, יקח עמו עם הארץ, דלמא מחלפו לה מיניה. שמא כשיגיע לנישואין, יחליפו ויתנו לו

אשה אחרת, שהרי תלמיד חכם אינו מסתכל כל כך בנשים, ולכן יקח עמו עם הארץ שמסתכל היטב על האשה שהוא מקדש. (181)

שנינו במשנה: **והבעל נותן שכר הסופר של הגט.**

ודנה הגמרא: **מאי טעמא** הוא צריך לשלם שכר הסופר?

ומבאר: משום **דאמר קרא** [דברים כד ג] **"וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה"**, משמע שהבעל הנותן את הגט הוא צריך לכותבו על

כשהוא חוזר בו מדבריו הקודמים אמרנו שכיון דדק דק, וכל שכן כשהוא אומר כך מלכתחילה? ותירצו, שהחידוש הוא שהוא מדייק כל כך עד ששוב אינו יכול לחזור בו, שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. תוס' ד"ה כיון.

181. מכאן השיג הראב"ד בהלכות איסורי ביאה [כא ג] על הרמב"ם שכתב שמותר לאדם להסתכל על אשה פנויה ולבדקה אם היא נאה כדי שישאנה, שהרי כאן משמע "שאינ דרך תלמיד חכם בכך".

[הראב"ד למד שהתלמיד חכם אינו מסתכל כלל על האשה אלא סומך רק על עם הארץ].

ובמגיד משנה שם חלק עליו, שהתלמיד חכם אמנם מסתכל אף הוא על האשה אלא שאף על פי כן עלולים להחליף לו כי הוא אינו רגיל להסתכל בנשים, ולכן הוא נוקק לעם הארץ. ואילו היה איסור בדבר לא היו אומרים לעם הארץ עמוד וחטוא בשביל שיזכה חברך. ובפירוש אמרו שאסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה.

ואמר אביי שאף שרב ירמיה חתום על השובר והרי זה כאילו הגיד לפנינו שהאשה הזאת קיבלה את כתובתה, אף על פי כן מקבלים את חזרתו שזו אינה האשה הכתובה בשובר, כיון שצורבא מרבנן אינו מדייק בזיהוי נשים, וחתמתו הראשונה אינה נחשבת להגדה.

ומתוך כך למדו הראשונים, שאדם יכול לסמוך בזיהוי אנשים גם על עדים פסולים או קרובים או עד אחד, שאם אותם אנשים שהטעו את רב ירמיה היו עדים כשרים כיצד היה יכול לחזור בו ולומר שזו אינה אותה אשה משום שלא דייק בתחילה, והרי דייק בכך שסמך על עדים כשרים.

ותמה המאירי על הראיה הזאת. שרב ירמיה מעולם סמך בעיקר על הכרתו את האשה אלא שפקפק בגלל קולה, ועל זה סמך על עדים פסולים שקולה נשתנה, ומה הראיה לענין מי שאינו מכיר כלל שיכול לסמוך על עדים פסולים?

180. הקשו תוס': מה החידוש, והלא אפילו

חשובנו. (182)

ומוסיפה הגמרא: **והאידינא דלא עבדינן הכי**, בזמנינו, שלא נוהגים כן, אלא נוהגים שהאשה משלמת לסופר, טעמו של דבר הוא, **כי שדויהו רבנן אאשה**, חכמים תיקנו כן והטילו על האשה את תשלום שכר הסופר, **כי היכי דלא לשהייה**. כדי שלא יעגן אותה הבעל על ידי שלא ירצה לשלם את שכר הסופר. (183)

שנינו במשנה: **כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו** וכו' והלוה נותן שכר.

ודנה הגמרא: **פשיטא**, שהלוה צריך לשלם את שכר הסופר, שהרי רק הוא הנהנה מההלוואה!?

ומבאר הגמרא: **לא צריכא**, המשנה

הוצרכה להשמיענו זאת, **בעיסקה** שהוא נותן לו את הכסף לא בתור הלוואה אלא בתור עיסקה, דהיינו שהמקבל יתעסק בו, ושניהם יתחלקו ברווחים. ובכל זאת רק המקבל משלם את שכר הסופר של שטר העיסקה, משום שהוא הנהנה העיקרי מהעיסקה, שהוא מרויח מהכסף של הנותן.

שנינו במשנה: **כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו** וכו' והלוקח נותן שכר.

ודנה הגמרא: **פשיטא** שהלוקח צריך לשלם את שכר הסופר, שהרי תמיד הקונה שדה הוא הנהנה מהמכירה!?

ומבאר הגמרא: **לא צריכא** אלא **במוכר שדה מפני רעתה**, שיש בה מום גדול, או מפני שרחוקה ממנו, ומשמיעה המשנה שבכל זאת הקונה נהנה יותר מהמוכר. (184)

שלוחי הבעל לכתוב גט, והוכיחו מזה ש"וכתב" אין הכוונה לבעל כלל אלא לסופר שהוא יכתוב את הגט.

ולפי זה כתבו, שהלימוד שהבעל צריך לשלם שכר הסופר אינו מ"וכתב" אלא מ"ונתן" שאם אינו משלם לסופר אינו נותן לה כלום שהרי הגט שלה הוא.

183. רבינו גרשום כתב, שהאיש אינו ממהר לגרש את אשתו לאחר שכבר נכתב הגט, באמתלא שאין לו לשלם לסופר, משום שאינו רוצה לפרוע את כתובתה. ולכן הטילו חכמים עליה את שכר הסופר שתוכל להוציא את הגט מידי הסופר כדי שלא יעכב לה בעלה את פרעון הכתובה.

184. שהמוכר לעולם מפסיד והלוקח לעולם

182. כך כתב הנמוקי יוסף, ש"וכתב ונתן" משמע שהבעל הוא מכתיבו דהיינו שפורע את שכרו.

ועוד כתב, שעכשיו תיקנו חכמים שהבעל יתן שכר הסופר משום שאנו מפרשים "וכתב ונתן" שהבעל צריך לצוות על הכתיבה ולא שישלם את שכרו.

[וצריך עיון שהרי הגמרא בגיטין [כ א] אומרת שחכמים דתקנתם היו צריכים להפקיע את כסף האשה שמשלמת לסופר ולהקנותו לבעלה וכאלו הוא משלם את שכר הסופר, משמע שמעיקר הדין הבעל צריך לשלם שכר הסופר. גם לפי דבריו מה טעם המשנה [לפני התקנה] שהבעל צריך ליתן שכר הסופר?]

והתוס' בגיטין [כב ב] ד"ה והא על המשנה שחרש שוטה וקטן יכולים לכתוב גט, הקשו, שהרי לאו בני שליחות הם ואיך יכולים להיות

שנינו במשנה: **אין כותבין שטרי אירוסין** ונישואין אלא מדעת שניהם, והחתן נותן שכר.

ודנה הגמרא: **פשיטא** שהחתן צריך לשלם את שכר הסופר, שהרי הוא קונה את האשה?! (185)

ומבאר הגמרא: **לא צריכא, דאפילו** אם החתן הוא **צורבא מרבנן, דניחא ליה לחמוה לקרוביה**, שחמיו רוצה בנישואיו שהוא משיא את בתו לתלמיד חכם, בכל זאת החתן צריך לשלם את שכר הסופר.

שנינו במשנה: **אין כותבין שטר אריפות** ו**קבלנות** אלא מדעת שניהם והמקבל נותן שכר.

ודנה הגמרא: **פשיטא** שהמקבל צריך לשלם את שכר הסופר, שהרי הוא המרויח מהעסקה!?

ומבאר הגמרא: **לא צריכא, אלא בבורה**. שצריך להוביר [להשבית] את השדה למשך שנה או שנתיים, ומשמיעתנו המשנה כי למרות שהמקבל אינו מרויח בינתיים כלום מהשדה, בכל זאת הוא צריך לשלם את שכר

הסופר בגלל הרווח העתידי. (186)

שנינו במשנה: **אין כותבין שטרי בירורין** אלא מדעת שניהם.

ודנה הגמרא: **מאי "שטרי בירורין"?**

ומבאר הגמרא: **הכא תרגימו**, כאן בכבל פירשו שהכוונה ל**שטרי טענתא**. שסופרי הדיינים כותבים בשטר את טענות בעלי הדין כדי שלא יוכלו לאחר מכן לטעון טענות אחרות, ועל פי אותן הטענות פוסקים הדיינים את הדין.

רב ירמיה בר אבא אמר: כותבים בשטר "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד", שבעל דין פלוני בירר [בחר] לו את הדיין פלוני, ובעל דין פלוני את פלוני [ושני הדיינים ביחד בוחרים עוד דיין שלישי, והם יהיו בית הדין שידונו בעינים].

שנינו במשנה: **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: **לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו**.

ודנה הגמרא: **לימא**, האם יש לנו לבאר ולומר, **"כופין על מדת סדום"**, קא מיפלגי.

מרבנן הוה אמינא שבדאי תסכים להינשא לו ואין צורך בהסכמתה על כתיבת השטר, לכן משמיענו המשנה שבכל זאת אין כותבין אלא מדעתה.

186. רשב"ם. והרש"ש מפרש שהשדה עמדה בורה כמה שנים שלא מצא בעל השדה מי שירצה לקבלה באריסות או בחכירות, ובכל זאת הנאת המקבל יותר גדולה משל הנותן. וכן כתב הר"י מיגש.

מרויח, כמו שאמרו בכבא מציעא [נא א] "זבנת קנית [אם קנית חפץ הרוחת שלא בזכות את הכסף סתם] זבין, אוביד", אם מכרת חפץ, הפסדה, שהרי הכסף יתבזבז לך.

ועוד, שהרי השטר הוא לראיה בידי הלוקח ולפיכך הוא צריך לשלם שכרו. רשב"ם ור"י מיגש.

185. רבינו גרשום מפרש שהפשיטא הוא על כך שצריך את דעת שניהם, והתירוץ הוא שבצורבא

לפי שזו היא מדת סדום, לומר "שלי שלי, ושלך שלך", וכך גם כאן, כאשר אחד מבעלי הדין אינו רוצה לשלם שכר הסופר של שטר הבירורין המשותף אלא רוצה שיהיה לו שטר נפרד, ולחבירו שטר נפרד.

והאם נאמר שבזה חולקים תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל:

דמר תנא קמא סובר: כופין על מדת סדום, ולכן, אם אחד מבעלי הדין רוצה בשטר נפרד, אין מסכימים לדבר, אלא כופים אותו בית דין שיסכים לשטר משותף, כדי לחסוך מהשני את מחצית ההוצאות, שהרי הוא אינו מפסיד מכך כלום.

ומר רבן שמעון בן גמליאל סבר: אין כופין על מדת סדום, ולכן הוא יכול לעמוד על כך שהוא רוצה בשטר נפרד, למרות שזו מדת סדום. (187)

ורחינן: לא! אלא דבולי עלמא סוברים שכופין על מדת סדום.

והבא היינו טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, כי הוא סובר שאין זו מדת סדום מצד אותו שמסרב לשטר בירורין משותף, משום דאמר ליה לבעל דינו: לא ניהא לי דתהוי זכותך גבי זכותי. איני רוצה שטענותי יהיו כתובים בשטר אחד עם טענותיך, דדמית עלאי כי אריא ארבא [כי אתה דומה בעיני לארי אורב], כלומר איש מריבות אתה, ותמיד כשתעייך בשטר ותראה שם את טענותיך ואת טענותי, תתגולל עלי ונבא לידי מריבה. (188)

מתניתין:

מי שפרע מקצת הובו, לזה ששילם חלק מהחוב הכתוב בשטר, ולא רצו לטרוח ולכתוב שובר על הסכום ששולם, והשליש את שטרו, המלוה והלוה הסכימו ביניהם להשליש את השטר בינתיים בידי אדם שלישי הנאמן עליהם.

ואמר לו הלוה לשליש: אם לא אתן לך את יתרת החוב מכאן ועד יום פלוני, תן לו למלוה את שטרו! כך שיוכל לגבות את כל

188. וזה מיושב רק לפי השיטה ששטרי בירורין היינו שטרי טענותיהם, ולא לפי השיטה שהוא בירור הדיינים. וכתב התוספות יום טוב, שלכן פירשו הרמב"ם בפירוש המשנה והברטנורא ששטרי בירורין כולל את שניהם, שכתוב שם את שמות הדיינים שביירו כל אחד וגם את טענותיהם, לפי שהם סוברים שגם המאן דאמר ששטרי בירורין הוא שמות הדיינים, מודה שהוא כולל גם את טענותיהם, אלא שהוא מוסיף גם את בירור הדיינים משום שהלשון "שטרי בירורין" משמע כך.

187. הקשה הרמב"ן: מה מדת סדום יש כאן, ואדרבה קשה מה הטעם של רבנן להכריח אותו שיהיו זכויותיו בידי בעל דינו שיוכל לכפור בהם?

ותירץ, שמדובר כשאחד מהם מסכים שהשטר יהיה בידי השני והשני רוצה שיהיה לו שטר נפרד לעצמו, שלדעת רבנו זו מדת סדום. ורבן שמעון בן גמליאל סובר שאין זו מדת סדום כי הוא אינו רוצה שהשני יבוא אליו תמיד לבקש ממנו שיראה לו את השטר כדי לראות את זכויותיו ויראה שם גם את זכויותיו שלו ויבאו לריב.

מה שכתוב בשטר, ואפילו מה שכבר שולם. הגייע הזמן האמור, ולא נתן הלוה את יתרת החוב לשליש:

רבי יוסי אומר: יתן השליש את השטר למלוה, ויגבה את כל הנאמר בו, שהרי כך התחייב הלוה. (189)

רבי יהודה אומר: לא יתן השליש את השטר למלוה, למרות התחייבותו של הלוה, ותיכף תבאר הגמרא את טעם מחלוקתם.

גמרא:

ודנה הגמרא: **במאי קמיפלגי** רבי יוסי ורבי יהודה?

ומבאר הגמרא: הם חולקים בדין "אסמכתא", שענינו הוא: המבטיח לחבירו לעשות למענו דבר פלוני, ואם לא יעשה כן הוא מתחייב לתת לו כך וכך, הרי יש מקום לומר שאף אם בסוף לא יעשה את מה שהבטיח, לא תחול התחייבותו, כי הוא לא התכוון באמת להתחייב לו, אלא הבטיח כן משום שהוא סמך על עצמו שיוכל לקיים את הבטחתו ולא יצטרך לממש את התחייבותו. (190)

וגם כאן, הם חולקים לגבי ההתחייבות הזאת שנתן הלוה לשליש, כיון שהיא בגדר "אסמכתא" [שהרי מה שאמר כך הלוה הוא רק משום שסמך על עצמו שיוכל לשלם עד יום פלוני את יתרת החוב] — האם היא חלה או לא.

עד יום פלוני תגבה את הכל. ועוד, למה לא יחזיר לו השליש את השטר שהרי האסמכתא אינה על החזרת השטר אלא על המעות שפרע אם הם מתנה או לא, והיה צריך לומר, שרבי יוסי אומר שיגבה את כולו ורבי יהודה אומר שלא יגבה רק את מה שעדיין לא פרע?

אלא ודאי שכל המחלוקת היא רק על חזרת השטר שעליה היא האסמכתא, משום שאמנם הלוה מתכוין לתת את הפרעון של עכשיו בתורת מתנה אם לא יפרע לו עד זמן פלוני אך היא מתנה זאת רק בהחזרת השטר, שאם הוא לא יפרע את היתרה אז יחזיר השליש את השטר למלוה, ורק אז יהא הפרעון של עכשיו מתנה, ועד אז הוא פרעון חוב. ואם כן, הכל תלוי בהחזרת השטר והוא עיקר האסמכתא ולא התשלום של מקצת החוב.

190. רשב"ם. ויש ראשונים שמפרשים לשון

189. כתב הרשב"א שיש מרבתינו שהקשו, האיך יוכל המלוה לגבות את כל החוב, והרי מקצת מהחוב כבר נמחל שעבודו?

ותירצו, שהלוה מתנה שאם לא יפרע את היתר הרי התשלום של עתה לא יהיה עבור החוב אלא בתור מתנה.

ולפי זה האסמכתא היא על מקצת החוב שהוא פורע עכשיו ולא על החזרת השטר בעתיד.

וגם לפי זה נמצינו למדים שענין אסמכתא שייך גם כאשר אדם נותן לחבירו דבר מיד ואומר לו שזה יהיה שלך אם לא אעשה עבורך כך וכך בעתיד.

אך הרשב"א חולק על דבריהם בנוגע לביאור האסמכתא שבדבר, שאם כן, מדוע נקטה המשנה באופן שהוא משליש את שטרו ולא בפשיטות שפרע לו מקצת החוב ואמר לו אם לא אתן לך

מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה, כמה פעמים הוא לימד אותנו שהלכה כרבי יוסי, אני מה אעשה?! כיצד אפסוק שאסמכתא לא קניא?!

ומסיקה הגמרא: ואין הלכה כרבי יוסי אלא אסמכתא לא קניא.

מתניתין:

מי שנמחק שטר חובו, שנפלו עליו מים או שנשטטש מרוב ימים, מעמיד עליו עדים, הוא מביא עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר, (192) (193) ובא לפני בית דין, והעדים

רבי יוסי סבר: אסמכתא קניא. כלומר ההתחייבות חלה, ונקנית לשני, ולכן צריך השליש ליתן את השטר למלוה כפי שהתחייב הלוה.

ורבי יהודה סבר: אסמכתא לא קניא. התחייבות שכזאת אינה חלה, ולכן לא יתן השליש את השטר למלוה. (191)

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב: הלכה כרבי יוסי, שאסמכתא קניא.

כי אתו לקמיה דרבי אמי, כשהיה מגיע לרבי אמי נידון בדיני אסמכתא, אמר לחו: ובי

וראה עוד שולחן ערוך יורה דעה [קעז יד] ובביאור הגר"א שם [לה].

192. ויש להם סימן על השטר שזהו אותו שטר שהיה כתוב בו כך וכך. פרישה שם [א].

[שאם לא כן, שמא זהו שטר אחר, והשטר ההוא לא נמחק כלל אלא הוחזר ללוה לאחר שפרעו].

וביד רמה כתב, שזה הפירוש של "מעמיד עליו עדים", שהעדים יראו את השטר כל עוד שלא נשתנה לגמרי כדי שיוכלו להכיר שזה אכן אותו השטר המוכר להם.

ועוד כתב, שצריך שעדים יעידו שהשטר נמחק בפניהם. שאם לא כן, שמא הלוה הוא שמחקו לאחר שפרע אותו. אלא שאותם עדים אינם יודעים מה היה כתוב בו ולכן הוא צריך להעמיד עדים אחרים שזוכרים מה היה כתוב בו.

193. כך מפרש הרשב"ם שהשטר נמחק לגמרי. והרבה ראשונים מפרשים שהשטר לא נמחק עדיין לגמרי אלא שהוא מתבלה והולך לימחק. ובעל השטר מעמיד עליו עדים שיראוהו פן

אסמכתא שהוא מתכוין רק להסמיך את חבירו שיסמוך על דבריו שאם לא יקיים את הבטחתו יתן לו כך וכך אבל אינו מתכוין באמת להקנות לו. רש"י בבא מציעא [סו א] ד"ה אנו ותוס' שם ד"ה ומניומי. ורא"ש נדרים [כז ב].

191. משמע שלולי האסמכתא, לכולי עלמא היה המלוה גובה את כל השטר. ולכאורה הרי יש כאן רבית שהמלוה נוטל יותר ממה שהלוהו? וכתב הר"י מיגש שרבית אינו אלא כאשר המלוה נוטל שכר עבור "המתנת מעות", וכאן הרי אילו היה משלם לו בסוף הזמן שקצב לו לא היה נוטל ממנו שום תוספת, וגם עכשיו שהוא מתחייב בתשלום התוספת אין זה משום שהמלוה מאריך לו את הזמן מכאן ואילך אלא שמיד כשעבר הזמן הוא מתחייב לו את כל מלוא תשלום התוספת, נמצא שאין כאן ריוח של המתנת מעות.

וזה לשון רבי עקיבא איגר בבבא מציעא [סה ב]: שאילו פרע לו רגע אחד מקודם לא היה מקבל כלום, וברגע אחד בעבור קצר הזמן הוא מתחייב הרבה, הוי רק ענין קנס ולא רבית.

ימחק לגמרי טרם שיגיע לבית דין.

וכתב הבית יוסף בחושן משפט [מא א] שאין מחלוקת לדינא, שכולם מודים שגם אם נמחק השטר לגמרי הוא יכול להביא עדים שזוכרים את תוכן השטר מלפני כן. אלא שהלשון "מעמיד עליו עדים" היה משמע לראשונים שהוא מביא עתה את העדים שיקראו את השטר בטרם ימחק לגמרי.

גם בביאור הגר"א שם [א] כתב, שלפי שני הפירושים, כשהוא מביא את השטר לפני הבית דין כבר נמחק לגמרי, אלא שלפי הראשונים הוא מעמיד את העדים כשעדיין רישומו של השטר ניכר כדי שיקראו מה כתוב בו ולפי הרשב"ם הוא מעמיד עדים שכבר קראו את השטר מקודם.

ובדרישה שם [א] כתב, שלפי הרשב"ם "מעמיד עליו עדים" פירושו שהמלוה מעמיד לפני הבית דין עדים שידועים מימי קדם מה היה כתוב בו.

והנתיבות שם [א] כתב, שמהרבה פוסקים משמע שהראשונים חולקים על הרשב"ם שאם נמחק לגמרי שוב אינו יכול להעמיד עדים שיקיימוהו.

וטעמם על פי מה שהקשה הרמב"ן, מה מועיל שהעדים מעידים על השטר והרי לפעמים יש בשטר לשונות מסופקים שהעדים אינם בקיאים די לבאר אותם וצריך לזה בית דין, וכיצד נסמוך על מה שהם זוכרים בעל פה?

לכן סוברים הראשונים, שצריך דוקא שהעדים יראו את השטר מתוך כוונה להעיד על תוכנו שאז הם מדקדקים היטב בכל הלשונות שראוי להסתפק בהם, אבל אם ראוהו לפני כן, בשעה שלא נתכוונו להעיד, הוי מילתא דלא רמיא עליה דאיניש ולא אדעתיה, ובודאי לא דקדקו בכל

הלשונות והספיקות שבשטר, ולכן אין לסמוך עליהם.

כתב הריטב"א, שיש אומרים שדוקא כשלא נמחקו חתימות העדים, שאם גם החתימות נמחקו לא יועיל שעדים אחרים יעידו שהכירו את החתימות דהוי עד מפי עד.

וחלק הריטב"א עליו. שאין זה עד מפי עד, כי הם אינם מעידים על עצם המעשה הכתוב בשטר אלא שכך היה כתוב בשטר, והרי זה כאילו העידו שנתברר לנו שהיה לפלוני שטר מכר או שטר מתנה.

ובתוס' ר"ד כתב, שלכן אין כאן פסול של עד מפי עד משום שכל הפסול של עד מפי עד הוא רק כשהעדים הראשונים עדיין לא מסרו את עדותן בבית דין, שאז הם יכולים לחזור בהם מעדותן, שאפילו אם הם אמרו את עדותן לפני עדים אחרים אין בזה משום "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד" הואיל ולא הגידו במקום הראוי להגדה דהיינו בבית דין. ולכן עדים ששמעו מפי עדים שפלוני לוח מפלוני מנה אין הם יכולים לבא ולהעיד על כך שהרי העדים הראשונים יכולים עדיין לחזור בהם מעדותן. אבל לאחר שהגידו את עדותן בבית דין, ששוב אינם יכולים לחזור בהם, הרי שמעתה יכולים לבא עדים אחרים בבית דין אחר ולהעיד ששמעו את העדים הראשונים שהעידו כך וכך לפני בית דין. ואין בזה משום עד מפי עד, הואיל וכבר נגמרה עדותן של הראשונים, ואינם יכולים לחזור בהם מעדותן.

ואם כן, הוא הדין בעדים החתומין על השטר, שהוא כנחקרה עדותן בבית דין ואינם יכולים לחזור בהם מחתימתם, שיכולים עדים אחרים להעיד שראו שטר חתום על ידי עדים ולא הוי עד מפי עד.